

ВІДГУК

офіційного опонента доктора економічних наук, професора
ПРОХОРОВОЇ ВІКТОРІЇ ВОЛОДИМИРІВНИ
на дисертаційну роботу Хаустова Микити Миколайовича
на тему: «Управління життєвим циклом стартапів в Україні»,
подану до захисту на здобуття ступеня доктора філософії у галузі знань
07 «Управління та адміністрування» за спеціальністю
073 «Менеджмент»

1. Актуальність обраної теми дисертаційного дослідження.

На даний час стартап слід розглядати як своєрідний «каталізатор» економічного зростання на локальному, національному та глобальному рівнях. Так, лише у 2021 р. обсяг фінансування різноманітних стартапів у світі становив понад 600 млрд дол. США. При цьому доходи деяких міжнародних стартапів як інноваційних ідей і компаній збільшилися у рази: активи Apple перевищили 350 млрд дол., Google – 130 млрд дол., Facebook – 51 млрд дол. Крім цього, розвиток стартапів дозволяє вирішувати проблеми зайнятості у країнах світу. У 2022 році у країнах, що входять до Організації економічного співробітництва та розвитку, стартапи забезпечували близько 50% усіх нових робочих місць.

Стартапи є так званим «двигуном» технологій та інновацій, «підсилувачем» для модернізації, діджиталізації та сталого розвитку країни. 37 країн-лідерів міжнародного ринку досягли високого рівня соціально-економічного розвитку саме завдяки впровадженню стартапів. Наприклад, за підрахунками видання Inc42, в Індії працюють понад 6 тис. стартапів. Варто віддати належне державній політиці Індії, реалізація якої сприяла забезпеченню низьких податків для розробників стартапів та створенню інституційних умов для повноцінного розвитку. І тому, щонайменше 5% ВВП країни забезпечують зараз саме стартапи.

Отже, дієва державна підтримка розвитку стартапів та ефективне управління ними на всіх стадіях їх життєвого циклу є запорукою виведення економіки країни на принципово новий рівень розвитку. Особливо важливим це є для України, в якій стартап-рух та екосистема стартапів почали розвиватися відносно недавно. Окрім того, виклики повоєнного відновлення економіки України також потребуватимуть суттєвого стимулювання розвитку інноваційного підприємництва в багатьох сферах.

З огляду на сказане вище, дисертаційну роботу М. М. Хаустова, метою якої є розвиток теоретико-методичного забезпечення та розробка практичних рекомендацій з управління життєвим циклом стартапів в Україні, слід вважати актуальною як у теоретичному, так і у практичному значенні.

Дисертаційну роботу виконано у рамках чотирьох науково-дослідних тем Науково-дослідного центру індустріальних проблем розвитку НАН України, які безпосередньо пов'язані з темою дисертації: «Стимулювання розвитку малого бізнесу в забезпеченні інноваційного розвитку та активізації інноваційної підприємницької діяльності в країні» (№ держреєстрації

0120U101109); «Структурно-технологічна модернізація систем теплозабезпечення великих міст України» (№ держреєстрації 0120U101104); «Інтеграція освіти та науки на базі університетів майбутнього як ключова опора соціально-економічного розвитку України» (№ держреєстрації 0121U112419); «Теоретико-методологічне обґрунтування шляхів виходу України з «пастки відсталості»» (№ держреєстрації 0121U110481).

2. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій. У дисертації зроблена вдала спроба нового вирішення наукового завдання обґрунтування теоретичних і прикладних положень підвищення ефективності управління життєвим циклом стартапів. Окремої уваги заслуговують методичний підхід до моделювання впливу факторів на розвиток стартапів і економік України та країн світу на основі когнітивного підходу та модель екосистеми стартапів України. Обґрунтованість отриманих здобувачем результатів ґрунтується на теоретичній проробці ним досліджуваної проблеми, критичному узагальненні наукових праць вітчизняних і зарубіжних вчених та спеціальної наукової літератури з питань інноваційного розвитку та життєвого циклу стартапів.

Наукові положення, висновки та рекомендації, які викладено в дисертаційній роботі, є обґрунтованими та достовірними, вони базуються на базових положеннях економічної теорії у сфері науково-технічного та інноваційного розвитку, результатах теоретичних і прикладних розробок вітчизняних і зарубіжних вчених з питань управління життєвим циклом стартапів, інформації міжнародних організацій і Державної служби статистики України, законодавчих і нормативно-правових актах у сфері науково-технічного й інноваційного розвитку, а також власних досліджень дисертанта. Здобувачем опрацьовано значну кількість наукових праць вітчизняних і закордонних дослідників, що забезпечує надійну теоретико-методологічну основу дослідження.

При підготовці роботи використано сучасні методи наукового пізнання, у тому числі загальнонаукові і спеціальні методи наукового пошуку – системний підхід, групування, дедукції, абстракції, морфологічного аналізу, бібліометричного аналізу, контент аналізу, економіко-статистичного аналізу, порівняльного аналізу, когнітивного моделювання, системно-логічного аналізу, кластерного аналізу, кореляційного аналізу тощо. Використання такого інструментарію відповідає визначеним завданням дослідження, що дозволило дисертанту досягти поставленої у дисертаційній роботі мети.

Також коректність отриманих в роботі результатів та їх обґрунтованість підтверджується використанням дисертантом для проведення розрахунків сучасного спеціального програмного забезпечення, в тому числі Statistica 8.0 та VOSviewer.

Зміст роботи у повній мірі розкриває тему наукового дослідження, структурна побудова відповідає визначеним завданням, виклад матеріалу є логічним, висновки та рекомендації, зроблені в дисертації, є в достатній мірі науково обґрунтованими.

Перший розділ дисертаційної роботи «Стартап-рух і його вплив на економіку України та країн світу» присвячено аналізу сутнісних характеристик стартапів. При цьому значну увагу приділено характеристиці стартапів, систематизації їх ознак, видів, відмінностей порівняно з малим бізнесом, класифікації залежно від стадій життєвого циклу. Досліджено світовий досвід оцінювання розвитку стартапів та інфраструктури їх підтримки. У розділі значну увагу приділено обґрунтуванню та розробленню когнітивної моделі впливу факторів на рівень розвитку стартапів та економіки країн світу (с. 30-109).

У другому розділі дисертації «Теоретичні аспекти життєвого циклу стартапів» викладено результати проведеного бібліометричного аналізу наукових публікацій з питань життєвого циклу стартапів, які індексуються у базі даних Scopus із використанням інструментарію VOSviewer. Особливу увагу приділено удосконаленню методичного підходу до управління життєвим циклом стартапу. Проведено аналіз практики створення стартапів в Україні та ідентифікацію стадій їх життєвого циклу (с. 110-173).

Третій розділ «Інституційне забезпечення формування та розвитку стартапів» містить викладені результати проведеного кластерного аналізу задля виокремлення груп країн світу за рівнем розвитку екосистем стартапів, кількістю стартапів і показниками соціально-економічного розвитку. Автором сформовано модель екосистеми стартапів України, яка включає такі блоки: державне регулювання, фінансове, освітнє, наукове, інформаційне та інфраструктурне забезпечення впровадження стартапів. Заслуговує на увагу запропонований автором методичний підхід до формування екосистеми стартапів в Україні (с. 174-248).

Дисертаційна робота М. М. Хаустова охоплює широке коло питань, які стосуються вирішення проблем управління життєвим циклом стартапів. Здобувачу вдалося удосконалити підхід до управління життєвим циклом стартапу, запропонувати власні пропозиції, що базуються на оцінці стадії на якій він знаходиться. Такий підхід містить елементи новизни, та дозволяє комплексно та по новому розглянути цю проблему. Також дисертант обґрунтовано сформував власне бачення проблем формування екосистеми стартапів, запропонував низку відповідних практичних рекомендацій з її ефективного розвитку в умовах економіки України. Викладання матеріалу у дисертації подано логічно, у відповідності до визначених завдань.

Дослідження має теоретичний, аналітичний, методичний і прикладний аспекти. Головна ідея дисертації простежується в усіх розділах роботи. Висновки є достатньо обґрунтованими, впливають із проведеного дослідження та отриманих результатів. Тема дисертаційної роботи, її мета і визначені завдання повністю розкриваються у змісті дисертації.

3. Достовірність та новизна наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Достовірність та наукова новизна дослідження не викликають сумнівів. Зміст дисертаційної роботи свідчить про суттєвий внесок автора у розвиток досліджуваної проблематики та значну новизну наукового доробку.

У дисертації чітко сформульовано мету дослідження, поставлено та реалізовано теоретико-методичні та практичні завдання. У цілому є підстави констатувати, що автору вдалося вирішити завдання та досягти мети дисертаційного дослідження. Завдання корелюють з ознаками наукової новизни, відповідно шляхи вирішення зазначених завдань, які обрано автором, є оригінальними.

Найбільш вагомими науковими здобутками містяться у таких положеннях дисертаційної роботи:

здійснено удосконалення понятійного апарату дисертаційної роботи, а саме: уточнено суть і зміст понять «стартап» (с. 33-35) і «життєвий цикл стартапу» (с. 130-133), дано авторське визначення «екосистема стартапу» (с. 178-179);

обґрунтовано методичний підхід до моделювання впливу факторів на розвиток стартапів і економіки України та країн світу на основі когнітивного підходу, що дозволило довести велику роль стартапів у підвищенні конкурентоспроможності та економічному зростанні країн світу та важливість дієвого інституційного забезпечення підтримки їх створення (с. 79-96);

удосконалено методичні положення з управління життєвим циклом стартапу, які ґрунтуються на розмежуванні двох етапів: створення (проект) і розвитку (компанія) інноваційного проекту (с. 134-144);

обґрунтовано методичний підхід до забезпечення стійкого знаходження стартап-компанії на певній стадії життєвого циклу шляхом створення відповідної системи управління (с. 145-148);

запропоновано комплексний підхід до формування екосистеми стартапів, функціонування якої дозволить забезпечити підтримку стартапів на всіх стадіях його життєвого циклу та розвиток інноваційного підприємництва в Україні (с. 211-212, 218-239).

Все зазначене вище дає змогу зробити висновок, що робота містить елементи наукової новизни різного рівня (удосконалено та набуто подальшого розвитку), що поглиблює теоретичні засади управління життєвим циклом стартапів, збагачує вітчизняну економічну науку та відповідає меті і завданням дослідження.

4. Повнота викладу в наукових публікаціях, зарахованих за темою дисертації, наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Основні результати дослідження опубліковано у 20 наукових працях, з яких 2 монографії (одна з яких одноосібна); 11 статей у фахових наукових виданнях, що входять до міжнародних наукометричних баз, зокрема 1 статті у виданні, що індексується наукометричними базами Scopus (Q1) та Web of Science; 7 праць апробаційного характеру. Це дозволяє вважати виконаними положення пп. 8 і 9 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. № 44.

Положення дисертаційного дослідження, в яких відображено наукову новизну, повністю висвітлені у зарубіжних і фахових виданнях, обговорені на науково-практичних зібраннях. Представлені у дисертаційній роботі наукові результати, висновки і пропозиції належать особисто автору, та є значним науковим доробком. З наукових праць, опублікованих у співавторстві, у дисертаційній роботі використано лише ті ідеї та положення, що отримані автором особисто.

5. Значущість дослідження для науки і практики та шляхи його використання. Представлені дисертантом результати дослідження, висновки та рекомендації мають як теоретичне, так і практичне значення. Значення отриманих М. М. Хаустовим наукових результатів полягає в обґрунтуванні теоретичних і методичних засад управління життєвим циклом стартапів в Україні.

Дослідження має істотне значення для економіки й управління національним господарством як галузі знань. Наукову значущість дослідження визначає комплексний підхід до дослідження проблем розвитку стартапів, впорядкування категоріального апарату, аналіз взаємозв'язку між стартапами і екосистемою, визначення взаємозалежності між стартапами та етапами життєвого циклу, обґрунтування моделі екосистеми стартапів в Україні.

Практичну значимість дослідження мають розроблені автором рекомендації щодо використання моделей життєвого циклу стартапу як проекту та компанії, удосконалення підтримки розвитку екосистеми розвитку стартапів в Україні та її регіонах, а також когнітивна модель виявлення впливу факторів на розвиток стартапів і економіки України.

Про практичну значимість науково-методичних розробок автора свідчить те, що вони знайшли застосування у діяльності Об'єднання промисловців і підприємців Харківської області – регіонального відділення Українського союзу промисловців і підприємців (довідка № 439/1/2 від 21.08.2023 р.); ТОВ «Компанія дорожніх інновацій» (довідка № 57/1 від 14.08.2023 р.); ТОВ «РДТЕХ» (довідка № 117 від 07.08.2023 р.).

6. Ідентичність змісту анотації та основних положень дисертації.

Аналіз змісту анотації засвідчує її відповідність основним положенням, які вкладено в текст дисертації. Анотація не містить положень чи ідей, які не зазначені в основному тексті дисертації.

Анотація подана українською та англійською мовами і є узагальненим коротким викладом основного змісту дисертаційного дослідження. В анотації автором стисло окреслено основні результати дослідження, зазначена наукова новизна та чітко охарактеризовано практичне значення роботи.

Анотацію та текст дисертації оформлено відповідно до вимог, встановлених Міністерством освіти і науки України.

7. Відсутність (наявність) порушення академічної доброчесності.

Аналіз наукових публікацій, у яких висвітлено основні наукові результати дисертаційної роботи М. М. Хаустова, не дає підстав фіксувати допущення автором порушень академічної доброчесності (академічного

плагіату, фабрикації, фальсифікації). У дисертаційній роботі є посилання на джерела інформації за кожним випадком використання тверджень, розробок, відомостей, ідей та статистичних даних. Подана до захисту наукова робота відповідає нормам законодавства про авторське право і суміжні права та відображає бажання надати достовірну інформацію про результати власної наукової діяльності, застосовувані методики досліджень, джерела інформації.

8. Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертаційної роботи та її окремих положень.

У цілому позитивно оцінюючи дослідження, виконане Хаустовим Микитою Миколайовичем, варто вказати на деякі дискусійні та недостатньо висвітлені в дисертаційній роботі питання.

1. У роботі автором приділено значну увагу теоретичним аспектам управління життєвим циклом стартапів. Однак, на наш погляд, бажано було б більш детально розкрити зміст поняття «управління життєвим циклом стартапу».

2. Цікавою є розроблена автором модель екосистеми стартапів в Україні (с. 212). Доцільно було б більш детально пояснити суть краудфандінгу як механізму фінансування, оскільки це новий тренд розвитку стартапів для України.

3. Варто надати пояснення, чи розглядається автором можливість застосування державно-приватного партнерства як ефективного механізму фінансування стартапів?

4. У дисертаційній роботі автор приділяє особливу увагу проблемам державного регулювання та інституційного забезпечення розвитку стартапів. Разом з тим, на наш погляд, доцільно було б більш системно викласти правові засади у цій сфері, відзначити недоліки законодавства, які не сприяють активізації розвитку стартапів в Україні.

Зроблені зауваження не зменшують загальну позитивну оцінку дисертаційного дослідження, а лише вказують на складність досліджуваної проблематики та можуть слугувати орієнтиром подальшої наукової роботи.

Вищевикладене має виключно дискусійний характер, належним способом реагування на ці зауваження може бути їх коментар під час публічного захисту, що жодним чином не ставить під сумнів вагомість наукових здобутків автора.

У цілому дисертаційна робота Хаустова Микити Миколайовича залишає позитивне враження, а відмічені дискусійні положення та окремі недоліки не знижують її наукового і практичного значення.

За змістом та оформленням дисертація Хаустова Микити Миколайовича на тему: «Управління життєвим циклом стартапів в Україні», відповідає встановленим вимогам Міністерства освіти і науки України, зокрема:

відповідає паспорту спеціальності 073 – «Менеджмент», галузь знань 07 «Управління та адміністрування»;

відповідає вимогам, встановленим Порядком присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради

закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. № 44, і Порядком підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установ), затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 23.03.2016 р. № 261, у редакції Постанови Кабінету Міністрів України від 19.05.2023 р. № 502.

Робота в цілому відповідає основним вимогам до дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії. І загалом, дисертація Хаустова Микити Миколайовича є прикладом якісно виконаного наукового дослідження, що характеризується завершеністю та єдністю змісту.

9. Загальна оцінка роботи, її відповідність встановленим вимогам.

Дисертаційна робота Хаустова Микити Миколайовича на тему: «Управління життєвим циклом стартапів в Україні» є завершеною, самостійно виконаною науковою працею, враховує нові теоретичні, методичні та практичні підходи до реалізації актуального наукового завдання з формування екосистеми стартапів в Україні. Тему дисертації розкрито в повному обсязі, вирішено поставлені завдання, реалізовано мету дослідження, наведено нові наукові результати, які мають як теоретичне значення, так і практичну цінність, а повнота їх викладу в опублікованих працях свідчать про повну самостійність автора, високий рівень підготовки дослідження.

Враховуючи актуальність, наукову новизну, важливість одержаних автором наукових результатів, їх обґрунтованість і достовірність, а також практичну значимість сформульованих положень і висновків, дисертаційна робота Хаустова Микити Миколайовича на тему: «Управління життєвим циклом стартапів в Україні» відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. № 44, а Хаустов Микита Миколайович заслуговує на присудження ступеня доктора філософії у галузі знань 07 «Управління та адміністрування» зі спеціальності 073 – «Менеджмент».

Офіційний опонент:

**завідувач кафедри економіки та менеджменту
Української інженерно-педагогічної академії
МОН України,
доктор економічних наук, професор**

Вікторія ПРОХОРОВА